

IN DE SERIE:
OUDE MUZIEK 4

ntr: 65
Zaterdag
Matinee
grenzeloos nieuwsgierig

14 MAART 2026 | 14.15-16.00 UUR

Ton Koopman dirigeert **Bach**

Amsterdam Baroque Orchestra
Ton Koopman dirigent

Johann Sebastian Bach 1685-1750

Orkestsuite nr. 4 in D BWV 1069, voor 3 hobo's, fagot,
3 trompetten, pauken, strijkers en basso continuo

- Ouverture
- Bourrée I & II
- Gavotte
- Menuet I & II
- Réjouissance

Brandenburgs concert nr. 4 in G BWV 1049
voor viool solo (violino principale), 2 blokfluiten,
2 violen, altviool, cello, violone en basso continuo

- Allegro
- Andante
- Presto

pauze

Brandenburgs concert nr. 3 in G BWV 1048
voor 3 violen, 3 altviolen, 3 cello's en basso continuo

- Allegro moderato
- Andante
- Allegro assai

Orkestsuite nr. 3 in D BWV 1068, voor 2 hobo's, fagot,
3 trompetten, pauken, strijkers en basso continuo

- Ouverture: [Grave] - Vite
- Air
- Gavotte I en II
- Bourrée
- Gigue

69
In de Spiegel:
toelichting
Jan Van den Bossche
Spiegelzaal
13.40-14.05 u

Wegens onvoorziene omstandigheden is het oorspronkelijk geplande concert door het Orfeo Orchestra onder leiding van György Vashegyi komen te vervallen.

Ton Koopman dirigeert Bach

Tijdperk van communicatie. Bereikbaarheid. Bij de tijd blijven. De laatste mode. Allemaal termen van onze tijd, de 21ste eeuw. De tijd van het marktdenken en de open grenzen. Wie in de tijd zou terugreizen, naar de jaren 1720 tot 1740, de tijd waaruit de muziek stamt die vanmiddag klinkt, zou versteld staan over de efficiënte communicatiemiddelen, over de bereikbaarheid en de snelheid waarmee modes zich over Europa verspreidden.

Dit concert is een bewijs van die achttiende-eeuwse moderniteit, communicatie en modebewustzijn. Want één ding is zeker: Johann Sebastian Bach had een neus voor de laatste modes op muziekg gebied. Hij was een kosmopoliet die nooit Duitsland verliet, maar toch zijn antwoord had op de belangrijkste muzikale modes uit Europa, de Franse en de Italiaanse.

Leopold von
Anhalt-Köthen
(1694-1728)

Frankrijk en Italië door Bachs verrekijker

Bach leek over een soort wereldontvanger te beschikken waarmee verre muziek tot zijn studeerkamer doordrong. Hij bestudeerde al die vreemde klanken en benaderde en imiteerde ze met zijn typisch Duitse degelijkheid. In de loop van zijn leven sprokkelde hij een enorme bibliotheek bijeen met muziek van voorbije eeuwen, maar ook van de nieuwste modestukken van Franse, Italiaanse en Duitse makelij. De vier *Orkestsuites* zijn een knap staaltje van componeren op zijn Frans, maar blijven ontegenzeggelijk het werk van het grootste contrapuntische brein dat Duitsland ooit voortbracht.

Bach schreef de vier suites voor zover bekend in Köthen (nrs. 1 en 4) en Leipzig (nrs. 2 en 3). In Köthen verkeerde Bach in een luxe positie als kapelmeester van het hoforkest van prins Leopold von Anhalt-Köthen, een fanatieke muzikliefhebber van nog maar 23 jaar. Hij

gaf maar liefst een kwart van de hofinanciën uit aan zijn orkest en had de beste virtuozen weggekocht uit Berlijn of elders. Waarschijnlijk zou de prins nu volkomen vergeten zijn, als Bach in Köthen niet zijn onvergetelijke werken geschreven zou hebben, de *Brandenburgse concerten*, het *Wohltemperierte Klavier deel 1*, de *Sonates* en *Partita's* voor viool solo, de *Suites* voor cello solo, de *Franse* en *Engelse Suites* voor klavecimbel, de werken voor luit en vele andere kamermuziekwerken.

Vierde orkestsuite

De *Vierde orkestsuite in D* is een sterk staaltje Franse stijlkunde van Bach. Wie alleen op de titel en de onderdelen zou afgaan – Overture, Bourrée, Gavotte, Menuet en Réjouissance – zou menen in het Parijs van Lodewijk XIV of XV verzeild te zijn. Maar wie goed luistert, herkent onmiddellijk de toonbouwsels van de beste Duitse makelij. Men is hier getuige van een doorwrochte zwier en een flair met verstand. De suite bestaat uit een majestueuze inleiding met een snel middendeel, gevolgd door een reeks Franse dansen en een afsluitend karakterstuk. Het feestelijke en stralende karakter is voor een groot deel te danken aan de weelderige bezetting met drie hobo's, drie trompetten, pauken en strijkers. Een karakterstuk met de titel Réjouissance (vreugdebetoon) vormt de stralende finale van deze suite. Het openingsdeel gebruikte Bach overigens als inleiding bij de stralende kerstcantate *Unser Mund sei voll lachens* BWV 110, waar het koor vers 2 uit psalm 126 zingt: 'Toen waren onze monden gevuld met gelach en gezang'.

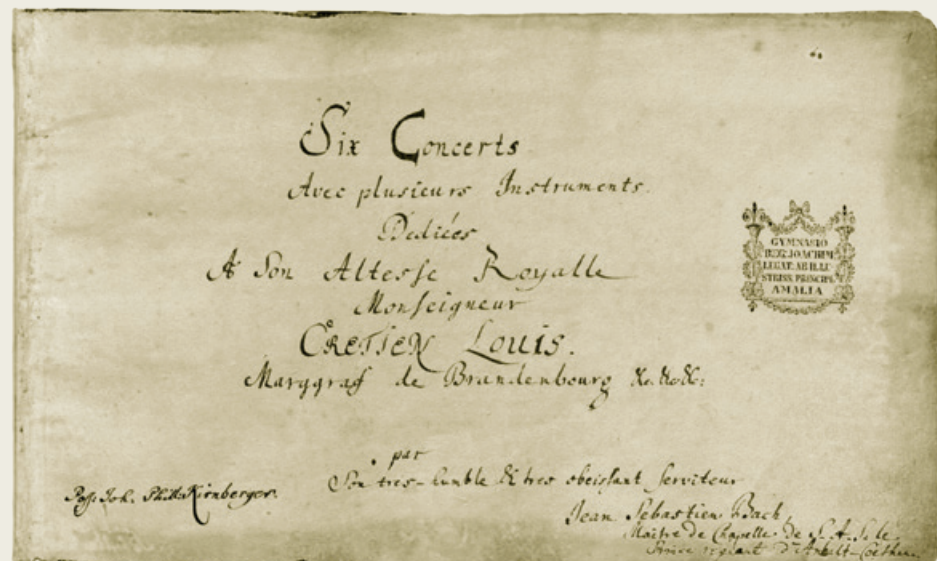
Bach solliciteert in Berlijn

De zes *Brandenburgse concerten* zijn in de negentiende eeuw vernoemd naar keurvorst Christian Ludwig van Brandenburg (1677-1734) in Berlijn aan wie Bach ze in 1721 in opdroeg. Hij stuurde de keurvorst muziek uit zijn Weimarse tijd, toen hij in de ban was van de uit Italië overgewaaid *concerti grossi* en soloconcerten van Antonio Vivaldi en tijdgenoten. Uit niets blijkt dat Christian Ludwig de werken ooit heeft laten uitvoeren in het Berlijnse Stadtschloss. En evenmin of Bach er enige vergoeding voor heeft ontvangen. De partituur verdween achter slot en grendel en kwam na de dood van de keurvorst

in 1734 in de Brandenburgse archieven terecht. Pas in 1849 werd ze daar teruggevonden en een jaar later uitgegeven, een eeuw na Bachs dood. Het lijkt er sterk op dat Bachs de 'zes concerten voor verschillende instrumenten' schreef als een muzikale sollicitatiebrief. Een poging het provinciale Köthen te verruilen voor wereldstad Berlijn met zijn adellijke hoven en mecenasen. Met de vacature voor Thomascantor belandde Bach in 1723 in de universiteitsstad Leipzig.

De *Brandenburgse concerten* zijn geen concerten zoals we die gewend zijn, zoals bijvoorbeeld een soloconcert voor piano en orkest van Mozart of een virtuoos romantisch vioolconcert van Tsjajkovski of Brahms. Elk van de zes concerten heeft een speciale combinatie van instrumenten. In drie van de concerten, de nrs. 1, 3 en 6, is het orkest onderverdeeld in goed uitgebalanceerde groepen die elkaar thema's, motieven en muzikale zinnen toespelen, als in een spel

Franstalig titelblad geschreven door Bach voor de door hem in 1721 gebundelde zes *Brandenburgse concerten*, welke hij opdroeg aan keurvorst Christian Ludwig van Brandenburg.

van vraag en antwoord. Hier en daar maakt een solo-instrument zich los uit de grote groep en speelt voor korte tijd een hoofdrol.

De andere concerten – de nrs. 2, 4 en 5 – zijn voorbeelden van het *concerto grosso*. Hier voert een groepje van drie of vier solo-instrumenten een competitie met de begeleidende strijkers. In elk van deze concerten speelt in het groepje solo-instrumenten steeds één instrument de hoofdrol. In het Tweede concert is dat de trompet, in het Vierde de viool en in het Vijfde het klavecimbel. Daardoor krijgt men de indruk te luisteren naar soloconcerten voor de betreffende instrumenten.

Bach stuurde de keurvorst van Brandenburg muziek uit zijn Weimarse tijd, toen hij in de ban was van de uit Italië overgewaaide *concerti grossi* en soloconcerten van Vivaldi en tijdgenoten.

Brandenburgse concerten nrs. 3 & 4

Het *Derde Brandenburgs concert* is voor alleen strijkers. Bach deelde hier het strijkorkest in drieën, en ieder van die drie groepen weer in drie stemmen. Daardoor zijn in dit stuk maar liefst negen stemmen aan het woord, tegelijk, afzonderlijk, beurtelings, en in allerlei combinaties. En opnieuw horen we een spel van vraag en antwoord, van een gesprek, maar ook van wedijver, tegenstand en concurrentie. Hier zijn negen virtuozen aan het woord, die afzonderlijk weten te schitteren, maar ook nauw samenwerken.

Het *Vierde Brandenburgs concert* is weer een zogenaamd *concerto grosso*, met een groep solo-instrumenten die concurreren met het orkest. In het Vierde zijn dat twee blokfluiten en een viool. Die viool speelt met zijn enorm virtuoze loopjes en notenslierten de eigenlijke hoofdrol.

Orkestsuite nr. 3

De *Derde orkestsuite* stamt net als de Tweede waarschijnlijk uit Bachs Leipzige jaren tussen 1729 en 1736. Het was de periode waarin hij als cantor de muzikale leiding had in de Thomaskirche in Leipzig. Hier componeerde hij vele cantates, zijn nu wereldberoemde

Uitvoerenden

Johannes-Passion en *Matthäus-Passion* en motetten, de *Goldberg-Variaties*, het *Musikalisches Opfer*, het *Wohltemperierte Klavier* deel 2 en kort voor zijn dood de *Kunst der Fuge*.

In 1729, het jaar dat de *Matthäus-Passion* voor de tweede keer werd uitgevoerd, kreeg Bach de leiding over het Leipzige Collegium Musicum, een muziekgezelschap van studenten en beroepsmusici dat in 1701 door Georg Philipp Telemann was opgericht. Met dit gezelschap gaf Bach elke vrijdagavond concerten in Zimmermanns Kaffeehaus. Hier voerde Bach zijn klavecimbelconcerten uit, vaak samen met zijn oudste zonen Wilhelm Friedemann en Carl Philipp Emanuel, maar ook cantates, kamermuziek en zijn vier *Orkestsuites*. Net als de andere suites opent de *Derde orkestsuite* met een plechtige, gepuncteerde ouverture, gevolgd door een snel fugatisch gedeelte, dat weer wordt afgesloten door het langzame begindeel. Fransers kan het bijna niet. Deze inleiding maakt ongeveer de helft van de gehele suite uit. De tweede helft, de feitelijke suite dus, bestaat uit een vrije opeenvolging van dansen en karakterstukken met Franse titels. Deze suite is vooral bekend geworden door de wereldberoemde, ontroerende en verstilde Air. Het feestelijke karakter van deze suite wordt nog versterkt door de instrumentatie met trompetten en pauken.

Amsterdam Baroque Orchestra

eerste viool

Catherine Manson (solo) *
Natascha Pichler
Anna Ryu

Rie Kimura *
Nao Takahashi

tweede viool

Joseph Tan *
Marc Cooper
Belén Sancho (altviool *)
Alexandra Lopéz
altviool
Marta Jiménez *
Annemarie Kosten-Dür *

cello

Werner Matzke *
Konstanze Waidosch *

contrabas

Jesse Solway *

blokfluit

Inês d'Avena
Isabel Favilla

hobo

Marcel Ponsseele
Ofer Frenkel
Maria Jesus Moreno Ciudad
fagot
David Douçot

trompet

Nicolas Isabelle
Amir Rabinovitz
Christopher Price

pauken

Luuk Nagtegaal

klavecimbel

Ton Koopman

* solisten in Brandenburgs
concert nr. 3, m.m.v.

contrabas Michele Zaoli

Ton Koopman | dirigent & klavecimbel

- studeerde orgel, klavecimbel en muziekwetenschap in Amsterdam en geldt als een van de belangrijkste pioniers van de historische uitvoeringspraktijk
- gaf met Musica Antiqua Amsterdam, voorloper van Amsterdam Baroque Orchestra, en met Collegium Vocale Gent in 1973 in Nederland de 1e uitvoering van Bachs *Johannes-Passion* op historische instrumenten
- maakte bekroonde opnamen met 'zijn' Amsterdam Baroque Orchestra & Choir van alle cantates van Bach
- was hoofdvakdocent klavecimbel aan Koninklijk Conservatorium in Den Haag
- in 2000 eredoctoraat Universiteit Utrecht, is emeritus hoogleraar Universiteit Leiden; Anton Bruckner Universität (2010); ereprofessoraat Musikhochschule Lübeck (2016)
- o.a. Bachprijs van Leipzig (2006), Buxtehude-Preis van Lübeck (2012)
- voorzitter Internationaal Buxtehude Gesellschaft; sinds 2019 president Bach Archiv Leipzig; sinds 2024 Honorary Member van General Music Society of Zurich; Edison oeuvre Award 2017; in 2024 de Erepennig van zijn geboortestad Zwolle (1944)

Amsterdam Baroque Orchestra

- in 1979 opgericht door Ton Koopman, bestaat uit internationaal vermaarde barokspecialisten die jaarlijks programma's brengen met repertoire gecomponeerd tussen 1600 en 1791; sinds 1992 uitgebreid tot Amsterdam Baroque Orchestra & Choir
- gezamenlijk debuteert bij Festival Oude Muziek Utrecht met *Requiem* en *Vespers* van Biber (wereldpremières); opname bekroond met Cannes Classical Award
- Amsterdam Baroque Orchestra ontving o.a. Gramophone Award, Diapason d'Or, 10-Repertoire, Stern des Monats-Fono Forum, Prix Hector Berlioz en twee Edisons
- **EERDER IN DE MATINEE** werken van Bach (1984); Bach, Zelenka, Mozart (1990); Händel, Bach, Heinichen (1994); Haydn o.a. *Harmoniemesse* (1996); Mozart, Mendelssohn, Schumann (1998); Bach en Brahms (2000); C.Ph.E. Bach, Haydn, Mozart (2003); Bach *Auf, schmetternde Töne BWV 207a*, Händel *Ode for St Caecilia's Day* (2009); Rameau *Dardanus* (suite), Händel, Telemann, Bach (2010); Händel, Graupner *Lijdenscantate*, Bach *Osteroratorium BWV 249* (2016)

Colofon

UITGAVE NTR Klassiek | TOELICHTING Clemens Romijn | REDACTIE, OPMAAK Philip Leussink |
FOTOGRAFIE Foppe Schut | ART DIRECTION Norbert Croonenberg | DRUK Ten Herkel Grafisch
Compleet | © 2026 NTR ZaterdagMatinee, Hilversum

HELP MEE

EN WAARBORG HET
UNIEKE KARAKTER EN
DE **HOGЕ KWALITEIT**
VAN ONZE MATINEE

Uw steun is harder nodig dan ooit!
Word Vriend of Genoot. Of overweeg
de Stichting Vrienden van de Matinee
op te nemen in uw testament.

vriendenvandematinee.nl

Vrienden
van de Matinee